

Campanella: Napállam és politikai aforizmák. Olasz eredetiből fordította és bevezetéssel ellátta **Lónyi Margit.** — Budapest, Phoenix kiadás, 1942., 8-r., 96. lap.

Campanella Tamás halálának 1939-ben elkövetkezett háromszázéves fordulója, de korunknak szociális feszültsége is Európaszerte újból érdeklődést keltett Campanella Napállama iránt. Egyik legmerészebb, legkülönösebb példánya ez a Platon és Morus nyomát követő államregény-utópiának. Szerzője (1568—1639) domonkosrendi szerzetesként nagy szerepet visz a korabeli Itália zűrzavaros szellemi és politikai életében. 1599 nyarán Kalábriában egy a spanyol uralom ellen szervezett összekövésbe keveredik. Huszonhét évet tölt az inkvizíció börtöneiben. Itt — fogsága enyhültével — rendkívül gazdag irodalmi munkásságot fejt ki. 1602-ben írja meg a *Città del Sole*-t, amely egy württembergi barátja révén 1623-ban *Civitas Solis* címen latin nyelven az Odera melletti Frankfurtban jelenik meg.

Művében Campanella egy képzelt államot rajzol, amelynek egy *Meta-physicus*nak nevezett korlátlan hatalmú főpap-uralkodója van. Hatalom, Bölcsesség és Szeretet néven segédek állanak mellette s támogatják őt a hadügyek, a népnevelés és az életfenntartás intézésében. Mint hogy a külön családi életben látják az önzés kifejlődésének okát, az államban teljes családi és vagyonközösség uralkodik. A legfőbb gond a jövőendő polgárok nevelésén van. Feltétlen engedelmségre, a közösségért való áldozatvállalásra neveli őket. Együttal tehetségük szerint a legnagyobbfokú szellemi művelésben részesülnek. Egyedül rátermettségük és képzettségük lehet alapja annak, hogy befolyáshoz jussanak a közösség ügyeinek intézésében. Oktatásukban alapvető fontosságú a módszer kérdése. Telesiónak, Campanella mesterének szellemében a tanítás mindenben az érzékeltető szemléltetésnek felhasználásával folyik. Olyannyira eredményesnek bizonyul ez a módszer, hogy szinte határa sincsen — már egészen fiatal korban is — az ismeretek szerzésének s a művelődésnek.

Bizonyos kezdetleges előadás jellemzi a Napállamot Morus Utópiájának finom humanista stílusával szemben. De ellensúlyozza e hiányt a Napállam nagyobb koncepciója, filozófiai megalapozása, a hatalmasabb és bátrabb fantáziá. Az altruizmusnak mélyeséges hangsúlyozása, az állami feladatok és hatásköröknek Montesquieu eszméit előkészítő szétválasztása, a legalitás és moralitás mély etikájú azonosítása, a nevelésben a realiztikus törekvéseknek abszolút érvényre juttatása, a szellemi önfejlesztés modern elvének kimondása, a testnevelésnek jogaihoz való juttatása: jelentőssé teszi e művet mind állambölcséletli, mind pedig pedagógiai vonatkozásaiban.

Megjegyezzük, hogy utóbbi tekintetben Campanellának Comeniusra való döntő hatását nem lehet kimutatni, de kétségtelen, hogy tisztelteméltó hely illeti meg a XVI. és XVII. század pedagógiai újtói között. Comeniustól nem vitathatja el Campanella a neveléstudományra mint tudománynak atyagságát, sok eszméje és követelése révén azonban megosztja vele a látnok dicsőségét a nevelésben.

A *Città del Sole* eredeti olasz kéziratáról több másolat készült. Egyikük a római Biblioteca Casanatense tulajdona. Fordításunk az ennek alapján készült kiadásra támaszkodik. A bizarr fordulatokban bővelkedő eredetinek folyékony tolmácsolását adja. Bevezetése hangulatos, koreképbe igyekszik beállítani utópiánk szerzőjének mindmáig erősen problematikus egyéniségét.

Kováts Gyula.